

ДРАМАТИЧНИЙ ТВІР ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Н. Д. Борисенко
м. Житомир

У сучасному мовознавстві дослідження драматичного твору отримали новий поштовх, пов'язаний із необхідністю його аналізу одночасно у двох планах когнітивному та комунікативному [11, 42]. Залучення когнітивно-дискурсивного підходу дозволяє розглядати драматичний твір як особливий формат знання [8, 31]. Сьогодні увагу лінгвістів привертають механізми смислоутворення у драматичному тексті [12, 2-4], лінгвістичні засоби створення образу персонажу в діалогічному мовленні драматичного твору [6, 1-3], зв'язність у драматичному тексті [2, 1-7], динаміка авторської ремарки [9, 225-230] й особливості її використання для опису невербальної поведінки персонажу [1, 4-8.]. З іншого боку, вивчається багатомірний дискурсивний простір драми, який включає як процес комунікації автора та читача або глядача, так і процес інтерактивної комунікації персонажів [4, 4-7], а драматичний діалог розглядається як дискурсивна практика [3, 149-154].

Вибір драми в якості матеріалу дослідження дозволяє нам залучити дискурсивний підхід до аналізу персонажного мовлення та врахувати як лінгвальний, так і екстралінгвальний плани останнього. Такий підхід дозволяє розглядати текст драми як продукт художнього дискурсу [13, 3]. З іншого боку, специфіка персонажного мовлення полягає в тому, що автором висловлювання є драматург, який створює мовлення персонажів відповідно до власного досвіду реального спілкування [15; 168]. Водночас висловлювання персонажів враховують закони мови художньої літератури загалом, і мови драматичного твору зокрема.

На відміну від мови прозаїчного твору, що становить комбінацію діалогу й монологу, мова п'єси – це цілком діалог. Мовлення автора представлено паратекстом [14, 145], який об'єднує сценічні ремарки й заголовки п'єси, що організують твір у єдине ціле. При цьому пропонується розрізняти власне ремарку й квазі-ремарку як елемент персонажного мовлення, що виконує перформативну функцію, називаючи й виконуючи дію [10, 12]. Наприклад, у ремарці подається характеристика невербальної поведінки персонажів, а саме опис їх міміки, рухів і дій:

PAULA. Actually, I thought you were...

FRANK. Your date? (He smiles) I'm sorry.

PAULA. There's no need to be.

FRANK. I mean – for me. Not being your date.

Paula likes being flattered and smiles in spite of her fluster [15, 2].

Обмежені можливості авторського мовлення в драматичному творі накладають додаткове навантаження на висловлювання героїв. Драматичний твір розрахований на звукове сприйняття й на присутність глядача [7, 3], що пояснює наявність певних особливостей персонажного мовлення. Наприклад, у драматичних творах перевага надається простим реченням, навіть при вираженні складної думки, що сприяє створенню ілюзії спонтанності

комунікативної взаємодії, наближеної до життєвої ситуації, що в даному разі є стилізованою. Так, для персонажа, що розповідає співбесідниці про свою любов до померлої дружини, характерні переважно прості речення й короткі репліки:

BELLAMY. When I look at him tonight – I can't believe he's my flesh and blood. He's got nothing of me – nor his mother neither.

LINDSEY. I have wondered about that.

BELLAMY. Whether he is like Ann? Lord, no. Fine strong lass, she was. Cut above me socially. County people. Father Lord Lieutenant...

LINDSEY. I see.

BELLAMY. Always full of life. And forthright. "Bellamy", she'd say – called me Bellamy – d'you see? Couldn't bear Horace [16, 42].

Пріоритетний вибір простих речень і коротких реплік може бути пов'язаний з тим, що при слуховому сприйнятті до адресата (глядача) доходить лише та інформація, що не потребує складного декодування.

Таким чином, лінгвістичний аналіз драматичного твору спрямований на врахування його багатоплановості та багатоаспектності, що включає взаємодію автора та читача/глядача, автора та персонажа, персонажа та читача/ глядача, а також самих персонажів. Відповідно одночасно виникає чотири лінії аналізу, кожна з яких може бути розглянута як окремо, так і у тісному взаємозв'язку з іншими. З іншого боку, аналіз драми не може не враховувати канони драматичного жанру, які накладають певні обмеження на авторське та персонажне мовлення, а отже потребують особливих когнітивних зусиль автора для вираження певної ідеї [4, 4]. У той же час, до драматичних творів може бути застосована та ж методика дослідження, що й для аналізу реального, повсякденного спілкування, оскільки у процесі створення персонажного мовлення драматург застосовує власний мовний досвід, спирається на свою мовну й комунікативну компетенцію. Як результат, висловлювання персонажів відбивають уявлення, що існують у лінгвокультурній спільноті.

Подальші перспективи дослідження вбачаються нам у комплексному лінгвістичному аналізі драматичного твору, який дозволить описати як авторську, так і персонажну підсистему твору та виявити як основні закони їх творення, так і впливу на адресата.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безруков В.А. Классификация авторских ремарок, отражающих невербальный компонент коммуникации человека в состоянии аффекта // Исследования молодых ученых: сборник статей аспирантов / Отв. ред. А.В. Зубов. – Минск : Изд. МГЛУ, 2006. – С. 4-8.

2. Бочавер С.Ю. Особенности драматургического синтаксиса (на материале пьесы Ф. Гарсия Лорки «Кровавая свадьба») // Лингвистика и методика преподавания иностранных языков. – Вып. 3. – 2011 год. – С. 1-7.

3. Глущенко Н.В. Своеобразие диалога в «маленькой трагедии» («Моцарт и Сальери» А.С. Пушкина) // Парадигмы : Сб. статей молодых филологов. – Тверь: Твер. гос. ун-т, 2003. - С. 149-154.

4. Голованева М.А. К вопросу о драматургической коммуникации / М.А. Голованева // Вопросы лингвистики и литературоведения. – № 1. – 2010. – С. 4-7.
5. Дискурс іноземномовної комунікації : колективна монографія / наук. ред. К.Я. Кусько. – Львів: Вид-во Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2001. – 495 с.
6. Жданович М.А. Лингвистические средства создания образа персонажа в художественном диалоге (на материале современной англоязычной прозы и драмы). Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 / М.А. Жданович / Самар. гос. ун-т. – Самара, 2009. – 22 с.
7. Зоненшвили Д.С. Диалог в драме и диалог в прозе: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.04 – германские языки / Д.С. Зоненшвили / Моск. гос. пед ин-т. ин.яз. им. М. Тореза. – М., 1980. – 20 с.
8. Кубрякова Е.С. О методике когнитивно-дискурсивного анализа применительно к исследованию драматургических произведений (пьесы как особые форматы знания) / Е.С. Кубрякова // Принципы и методы когнитивных исследований языка : сб. науч. Трудов / отв. Ред. Н.Н. Болдырев. – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г.р. Державина, 2008. – С. 30-45.
9. Лимановская И.Б. Взаимодействие англоязычного драматургического дискурса с функциональным потенциалом авторской ремарки [Текст] / И.Б. Лимановская // Вестник СамГУ. – № 1. – Самара: Издательство Самарского государственного университета, 2011. – С. 225-230.
10. Мизецкая В.Я. Композиционно-речевая организация драматургического текста (на материале англоязычных пьес XVI-XX в.в.). Автореф. дис... докт. филол. наук: 10.02.04 – германские языки / В.Я. Мизецкая / КГУ им. Т.Шевченко. – К., 1992. – 29 с.
11. Петрова Н.Ю. К вопросу о канонах построения пьес (когнитивно-дискурсивный аспект) / Н.Ю. Петрова // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2010. – № 1. С. 42-45.
12. Сафронов А.А. Словообразование в драматургическом тексте и его вторичных интерпретациях. Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.19 – теория языка / Тверь. Гос. ун-т. – Тверь, 2003. – 15 с.
13. Толчеева К.В. Семантико-структурные и функциональные особенности паратекста в модернистской и постмодернистской драматургии (на материале французского языка). Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.05 – романские языки / Воронеж. гос. ун-т. – Воронеж, 2007. – 24 с.
14. Шмелева Т.В. Паратекст медийного текста// Структурно-семантические параметры единиц языка и речи: Сб.научн.статей / Отв.ред. О.М. Чупашева – Мурманск: МГПУ, 2009. – С. 145-149.
15. Benfield D. In for the Kill : a thriller / Derek Benfield. – L.: Samuel French, 1981. – 77 p.
16. Hastings Ch. The Soft September Air : a play / Charlotte Hastings. – L.: Samuel French, 1979. – 71 p.